

VERGEET ME

XU FENG

Vergeet me

*Het heldenverhaal
van een verpleegster
die 110 Belgen redde
van de nazi's*

Vertaald door Hannah Gellens

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

*‘Kunnen we de geschiedenis eigenlijk wel
achter ons laten?
Het avondlawaai en de ochtendklokken
weerklinken nog steeds in mijn oren.’*

PROLOOG

Een telefoongesprek dat de tijd overstijgt

2002, einde van de lente, 16.00 uur, Peking; 10.00 uur, Brussel

De telefoon rinkelde precies op het afgesproken tijdstip. Een zachte oude stem die sprak met een perfect Jiangsu-accent, klonk aan de andere kant van de lijn:

‘Hallo! Dit is Qian Xiuling.’

‘Oma Qian! Hoe gaat het met u? Ik werk voor een lokaal televisie-station nu. Ik heb onlangs uw familie gecontacteerd omdat ik met u wou praten over uw landgenoten.’

‘Landgenoten...?’

‘Ja, oma Qian. Om het even wat u me kan vertellen is goed. Heel de familie mist u enorm en kijkt ernaar uit om uw gedachten en stem te horen.’

‘Ach... Maar wat kan ik je nog vertellen over mijn landgenoten? Ik heb mijn hele leven doorgebracht in het buitenland. Ik denk dat het beter is om te zwijgen en mijn gedachten voor mezelf te houden.’

‘Is er dan echt niets wat u wil delen?’

‘Het enige wat ik je kan vertellen is dat ik mijn geboortestad mis. Ik zou graag terugkeren, maar daarvoor is het nu te laat. Ik ben te oud om nog te verhuizen. Kan je aan de rest van de familie zeggen dat ik het beste met hen allemaal voor heb?’

‘Oké, oma Qian. Zorg goed voor uzelf! Als het ons ooit lukt, dan komen we u opzoeken in België.’

‘Oké. Kunnen jullie me echt komen bezoeken?’

‘Natuurlijk kunnen we dat!’

‘Oké. Dan wacht ik op jullie in Brussel.’

Maar het lukte ons nooit om gezamenlijk een gepast moment te vinden. Er was altijd wel een of andere reden waardoor iemand niet kon. En uiteindelijk was het te laat: oma Qian overleed.

Zestien jaar later gebeurde het dan toch. Wij zakten af naar België.

1

Jerome en de verhalen uit grootmoeders geboortestad

Mijn ontmoeting met de nonchalante Jerome

Eenmaal een verhaal begint, zijn er vele manieren waarop het kan foutlopen. Ik hou van het gezegde: ‘Als er iets gunstigs op jouw pad komt, dan zou dat weleens kunnen betekenen dat je gevonden hebt wat je zoekt.’

Maar eerlijk gezegd, durf ik dit verhaal niet te beginnen met zulke hoge en onrealistische verwachtingen.

De herfst was nog maar net begonnen vorig jaar toen ik Jerome ontmoette. Vóór dat moment had ik al een paar onschuldige zegswijzes te horen gekregen. Eén daarvan was dat als je bidt voor je dierbaren, het kan zijn dat krachten uit een andere wereld je een handje komen helpen.

Jerome had een sleutel bij zich. Hoewel hij die niet aan mij wou geven, deed hij toch een kleine toegift. Ik mocht heel eventjes kijken – alleen maar kijken – naar de deur die ik graag zou willen openen.

Als je erover nadenkt, is het lot van ieder mens met elkaar verweven. Stel je even voor dat Jerome niet was uitgenodigd door een bekende internationale fotografe om landschappen te fotograferen in een oude stad aan de oevers van de Gele Rivier, dan zou ik hem nooit ontmoet hebben. Die diep gekoesterde herinnering in mij zou dan geen enkele kans gehad hebben om zelfs maar te ontkiemen.

Jerome is iemand die dingen aanpakt op zijn manier.

Elke keer dat hij in Shanghai was, weigerde hij via WeChat of een sms-bericht aan zijn vrienden te laten weten dat hij aangekomen was. Eigenlijk gebruikte hij zo goed als nooit zijn gsm.

Af en toe verzond hij wel eens een brief. Dat had niet per se iets te maken met zijn liefde voor het schrift. Het had eerder iets ironisch. Met spanning zaten zijn dierbaren achter hun computerscherm altijd te wachten op een eenvoudige boodschap van hem: 'Ik ben aangekomen. Laten we eens afspreken als je tijd hebt.' Maar die kwam nooit. Het leek Jerome ook niet te storen. Mensen zoals hij zijn van nature nonchalant. Ze nemen het lot zoals het komt. Misschien geloven ze zelfs wel dat het magisch is? Want het lot bezit de kracht om twee onbekende mensen uit de zee der mensheid te vissen en ze elkaar te laten ontmoeten. Zo moeten ze samen hun weg zien te banen door het verwrongen landschap dat het leven is. Alleen het lot is in staat connecties te vormen die niemand verwacht.

Maar wie is Jerome nu eigenlijk? Hij is de oudste kleinzoon van Qian Xiuling. En wie mag Qian Xiuling dan zijn? Zoek haar maar eens op op het internet! Je zult meer dan duizend websites vinden over haar.

Op die dag zouden Jerome en ik elkaar ontmoeten op Nanjing Road, in de buurt van het Hailun-hotel. Jerome en zijn vrouw waren stipt op tijd. Ik had gedacht dat hij, als oudste kleinzoon van Qian Xiuling, er Chinees zou uitzien en zich ook zo zou gedragen. Maar toen ik tegenover hem zat, werd al snel duidelijk dat ik te maken had met een Europese man *pur sang* van middelbare leeftijd.

Je zou zelfs kunnen zeggen dat het extreem moeilijk was om in zijn hele zijn ook maar een tikkeltje van zijn afkomst te bespeuren. Niets aan hem verraadde dat hij Chinees was. Ik probeerde me Jeromes grootmoeder voor de geest te halen: de oude, zilverharige vrouw van wie deze man voor mij genetisch afstamde.

Honderd jaar geleden was zij een jong mooi meisje geweest, met heldere ogen en tanden als parels. Ze had het landgoed van de familie Qian, dat Wang Po Qiao Pan heette, achter zich gelaten. Het was gelegen in het dorp Yixing, in de provincie Jiangsu. Ze had de moed gehad om alles achter te laten wat haar dierbaar was en zich een weg te banen door de mensenmassa op een kade in Shanghai en

aan boord te gaan van het cruiseschip Sfinx, dat onderweg was naar Europa. Ze zou er haar studies verderzetten.

Haar levensloop is op het eerste gezicht niet zo spectaculair. Het feit dat ze op 22-jarige leeftijd een dubbel doctoraat in de Scheikunde en Natuurkunde behaalde, is nu ook niet meteen een wereldwonder.

Maar ongeveer zeventig jaar later kregen de mensen in haar geboortestad plotseling verrassend nieuws over haar te horen: duizenden kilometers verderop, in het kleine land België, had ze meer dan honderd gijzelaars gered. In China maakte dat van haar onmiddellijk een nationale heldin.

Hoewel haar faam zich gaandeweg verder verspreidde, bleven de mensen uit haar geboortedorp haar normaal behandelen. Ze noemden haar nog steeds 'oom Xi' – mensen in Jiangsu zeggen altijd 'oom' in plaats van 'tante', of het nu gaat om een man of een vrouw. Ze vonden altijd dat oom Xi te vergelijken was met Marie Curie. Het was ook zo dat toen oom Xi jong was, ze zelf nooit kon ophouden over deze wereldberoemde wetenschapster.

Jerome vertelde daar het volgende over: 'Misschien wist oma toen nog niet wie ze moest zijn en wat ze moest doen. Het is meestal zo dat dingen niet volledig gaan zoals gepland. In oma's geval was er een goddelijke kracht die besliste dat ze moest afwijken van het pad om de nieuwe Marie Curie te worden. De rol van dokter in de Scheikunde en Natuurkunde was niet voorbestemd voor haar. Nee, ze zou eigenaar worden van drie verschillende Chinese restaurants. En zo zorgde het lot ervoor dat oma een duw kreeg in de richting van haar heldendaad.'

Jerome reisde vaak naar China. Misschien was hij wel oma's favoriete kleinzoon. Ze had hem ooit zijn allereerste camera gegeven: een eenvoudig toestel van het merk Leica. Zij wou dat hij ermee naar China zou gaan om er het leven van de mensen vast te leggen. Soms lachte ze hardop wanneer ze de foto's zag die hij meebracht. Andere keren trok ze zich terug in de keuken om haar tranen te verbergen.

Opa Grégoire de Perlinghi, haar man, was een dokter, eentje van het type dat er niet altijd even aandachtig bijloopt. Oma zei altijd dat hij een nederig man was. Zijn Grieks-Russische genen waren sterk: het was altijd alles of niets bij hem waardoor hij niet in staat was kleine gewoontes te veranderen – wat hij at en dronk, maar ook hoe hij zich uitdrukte en kleepte. Nochtans zou niemand luidop durven zeggen hebben dat dit niet aan zijn cultuur, maar wel aan hemzelf lag.

Of het nu aan de eettafel, in de woonkamer of in de keuken was, grootmoeder had nooit veel plaats nodig om te koken. Niemand was grote fan van haar Chinese loempia's of wontons. Wafels, koekjes, hamburgers, geroosterde visfilets en steaks daarentegen vielen bij iedereen in de smaak.

Buitenshuis waren er weinig gelegenheden om haar moedertaal te onderhouden. Hoewel haar Frans en Nederlands vrij goed waren, bleef ze toch in het Chinees dromen – en dat zelfs met een zwaar Ji-angsu-accent. Ze vond dat als ze haar taal niet kon behouden, dat op zijn minst wel moest kunnen met haar cultuur. Hoe ze haar kinderen grootbracht bijvoorbeeld, was op en top Chinees. Haar opvoeding zou door anderen beschreven worden als 'streng, maar gedisciplineerd'.

Jerome luisterde graag naar zijn grootmoeder en de traditionele verhalen die ze vertelde over China. Hoe de godin Nuwa de hemel herstelde en de god Chang vluchtte naar de maan. Of hoe je een klok steelt met je handen over je oren en de lucht klaar en duidelijk kan zien op de bodem van een put. Haar verhalen voerden Jerome telkens mee op een magische tocht doorheen een helderblauwe lucht. Samen doorkruisten ze uitgestrekte gebieden en oceanen, in een taal die doorspekt was van de prachtigste spreekwoorden en gezegden. Het is een beetje overdreven om te zeggen dat Jerome van kinds af aan al helemaal thuis was in de Chinese cultuur, maar de eerste keer dat hij in Shanghai kwam, voelde het voor hem toch enigszins vertrouwd aan.

Zijn grootmoeder had hem een opdracht gegeven voor wanneer hij aankwam in Shanghai: een kaart van de stad kopen. Ze vertelde

hem dat die kaart met alle kronkelwegen haar jeugd vertegenwoordigde. Shanghai was met andere woorden de plaats die haar gevormd had. Daarom wou ze dat Jerome alle straten zou bewandelen. Hij mocht er geen enkele overslaan. Jerome deed wat hem gevraagd werd en markeerde elke straat die hij bezocht had in het rood op de kaart. Na drie maanden in de stad keerde hij met een stapel gekreukelde rood ingekleurde kaarten en meer dan duizend foto's terug.

'Je hebt nu de stad leren kennen waar ik ben opgegroeid. Helaas heb jij mijn geboorteplaats nog niet gezien. Het is een klein dorpje aan de oevers van het Taihu-meer.' Jerome hoorde een gevoel van spijt door haar mooie woorden heen klinken. 'Voor nu is dat niet erg, dat komt nog wel. Misschien helpt het om als afleiding even te kijken naar de foto's die je hebt meegebracht. Zo stellen we onze slaap nog even uit.'

Grootmoeders woorden lieten een diepe indruk na op Jerome, alsof ze sprak over een plaats ergens ver weg, bevroren in de tijd. Op een dag realiseerde hij zich plots dat zijn grootmoeders geboorteplaats, dat kleine dorpje aan de oevers van het Taihu-meer, nog steeds heel belangrijk was voor haar. Ze had hem nooit veel verteld over haar kinder- en tienerjaren, maar nu Jerome opnieuw in China was, was hij vastberaden om zo veel mogelijk te weten te komen over zijn grootmoeders mysterieuze geboortestad.

Tijdens ons gesprek had Jerome zo een verbeeldingsvolle en geconcentreerde blik in zijn ogen dat het bijna leek alsof hij het water van het Taihu-meer hoorde kabbelen, aan de oevers van zijn grootmoeders geboortedorp. Tussen het geluid van het water door luisterde hij naar het opgetogen gegiechel van een kind dat aan het spelen was. En dat kind dat was natuurlijk zijn grootmoeder.

Het woord 'geboortedorp' kwam zo vaak ter sprake tijdens ons diner dat het onvermijdelijk deel werd van het menu. Een soort hoofdgerecht – of nee, geen hoofdgerecht – het was eigenlijk een eigen, 'nieuwe' gang op zich.

Die oude brug van het levenslot

De legende van Wang Po

Als je vanop een afstandje kijkt naar die oude brug, met op de achtergrond de ondergaande zon, dan lijkt ze op het skelet van een dinosaurius. Sommigen noemen de brug ook wel de gebochelde Wang Po.

De naam 'Wang Po' verwijst hier naar een oude vrouw – het is niet de koppelaarster uit *Het Verhaal van de Gouden Lotus*. Er bestaan een heleboel van dit soort oude vrouwen in de Chinese volkscultuur. Ze schuifelen rond op hun lotusschoentjes, druk in de weer, om het land te verbouwen op de rijst- en groentevelden. Hun levensverhalen zijn vaak helemaal niet zo spectaculair. Ze houden zich met niet veel meer bezig dan dagelijkse taken en hun huishouden. Maar als er dan toch eens een van deze oude vrouwen iets opmerkelijks doet, dan weet meteen heel de omgeving het. Ze krijgen onmiddellijk een onmetelijke faam toebedeeld en worden beschouwd als echte heldinnen.

Wang Po behoorde tot deze befaamde soort. Ze werd geboren met de naam Yangshi en stond bekend als een oprechte, deugdzame vrouw. Haar handwerk was van zo'n precisie dat niemand van de andere vrouwen met haar kon wedijveren. Ze kreeg ook wel eens de bijnaam koningin Yang. Ze verloor haar echtgenoot toen ze nog jong was, maar omdat het in haar karakter zat om zich steeds strikt aan de regels te houden, hertrouwde ze nooit en bleef alleen achter met haar zoontje.

Maar haar leven nam nog een tragische wending, die het begin bleek van de legende van Wang Po. Haar zoontje sukkelde op een ongelukkig manier de rivier in en verdronk. Ze had zo veel verdriet dat ze door de zee van tranen bijna haar zicht verloor. Na een intense

rouwperiode besloot ze dat het tijd was om actie te ondernemen. Ze moest en zou een brug bouwen over de dorpsrivier. Misschien nam ze die beslissing omdat ze vaak kinderen zag spelen op de oevers van de rivier en ze haar eigen zoon in hen herkende? Misschien vreesde zij dat die kinderen, net zoals hij, zouden worden meegesleurd door het woeste water van de rivier?

Eigenlijk is een rivier oversteken altijd gevaarlijk, zelfs per boot. Het kan waaien of regenen, de kapitein kan ziek zijn of de boot is lek. Het is zelfs nog veel zenuwslopender als jij aan de overkant van het water op iemand aan het wachten bent.

De dorpelingen keken toe hoe Wang Po met haar kleine behendige voetjes over de oevers richting de velden liep en uit het zicht verdween. Haar silhouet liet een duidelijk spoor na aan de horizon. 'Waar zou ze heen gaan?', vroegen de dorpelingen zich af. Niemand had er een flauw idee van.

Soms verdween ze voor een langere periode en dan plots op een sombere avond dook ze weer op, telkens met een zware rugzak op haar rug. Ze zwierf dan in haar eentje rond door de donkerste straten van het dorp. Sommigen zeiden dat ze haar in een nabijgelegen dorp op straat hadden gezien terwijl ze bedelde om eten, maar Wang Po ontkende dat. Eigenlijk zwierf ze maar wat rond over de landwegen. Ze wou zo veel mogelijk mensen ontmoeten om hen te vertellen over de rivier die haar onschuldige zoontje verzwolgen had. Hoe langer ze erover doorging, hoe meer ze zichzelf verloor in haar eigen verhaal, totdat ze op het einde, de hysterie nabij, al deze mensen aanspoorde om mee een brug te bouwen over de rivier. Haar verhaal en de hoeveelheid tranen die van haar wangen rolden lieten niemand onberoerd. Ze eindigde haar verhaal steeds met dezelfde vastberaden woorden: 'Ik vertel jullie dit omdat ik geld wil inzamelen voor de bouw van die brug.'

Niemand heeft ooit geweten hoeveel geld ze verzamelde als bedelaarster, maar na een paar jaar was de eerste steen van de brug al

gelegd. Er bestaan geen documenten die officieel verklaren dat Wang Po heeft bijgedragen aan de bouw van de brug. Desondanks deed het verhaal over haar en haar daden wijd en zijd de ronde.

Het is vaak zo dat inwoners van een eenzaam en afgelegen dorp een inspirerend verhaal nodig hebben om zichzelf mee te troosten en te motiveren. De jaren zijn voorbij gevlogen, maar Wang Po inspireert nog steeds. Haar verhaal is voor eeuwig verbonden met de brug. Letterlijk, want in de boog van de brug is haar naam voor eeuwig gegrift. In het oude China was dit een traditie om een belangrijk persoon te eren; om ervoor te zorgen dat deze held nooit uit het gemeenschappelijke gedachtegoed zou verdwijnen.

De Wang Po-brug naar haar vernoemen was eigenlijk nog maar het begin van een veel groter verhaal. Ze zou uiteindelijk het karakter van de hele regio bepalen.

Latere generaties waren eerst eerder sceptisch over de oorsprong van het verhaal. De bouw van de brug werd gezien als een goede daad van de familie Yang. Waarom ging Wang Po dan met alle eer lopen? Onderzoekers probeerden de legende te ontrafelen, op zoek naar een uitleg voor elk detail. Tijdens de periode van het koninkrijk Taiping (1851-1864) kwamen rebellen in opstand. Ze zochten de koning van het Oosten, Yang Xiuqing, op om hem vervolgens van het leven te beroven. Daarna doodden ze elk lid van de familie Yang dat ze konden vinden. Het was dus niet zonder reden dat Yang Po haar naam liet veranderen in Wang Po.

Men zegt dat Wang Po de brug nooit volledig afgewerkt heeft kunnen zien. Het gerucht ging dat ze stierf op de avond dat de twee kanten van de brug zouden worden verbonden. Na haar dood is haar lichaam nooit gevonden. Het enige wat er ooit aangetroffen werd, was een plas donker bloed aan het bed in haar bouwvallige hut met rode vlekken op het dekbed. Sommigen beweerden ook dat ze een paar versleten stoffen schoenen had achtergelaten aan de oever van de rivier. Iedereen wist meteen wat dat betekende: ze was op zoek gegaan naar haar zoon.

Honderden jaren na haar dood leefde Wang Po nog steeds heldhaftig voort in de Chinese volkscultuur. De Wang Po-brug daarentegen stond op het randje van de instorting, sterk aangetast door het weer. Een reeks eindeloze conflicten zorgde voor de ene ramp na de andere in de ooit welvarende regio Jiangnan. Niemand van de uitgehongerde bevolking had ooit kunnen voorspellen dat Wang Po haar verhaal nog eens opnieuw zou komen vertellen; dat ze terug zou komen om haar brug te repareren.

De stamboom van de familie Qian

In Wang Po's geboortedorp woonde Qian Shengxiang. Hij was een ijverige student die alles op alles zette om te slagen voor het Chinese eind-examen. Het zou hem de toegang verlenen tot een bestuursfunctie. Het verhaal gaat dat hij de heldendaad van Wang Po opschreef als antwoord op een examenvraag. Hij voegde er nog aan toe dat hij het grootste deel van zijn eerste salaris zou schenken aan de renovatie van de brug.

Op weg naar school liep Qian Shengxiang elke dag over de brug. Hij was de brug dan ook gaan beschouwen als een soort getuige van zijn lange intensieve studieloopbaan. Maar hoe hard Shengxiang zijn best ook had gedaan – en dat is misschien nog het meest vreemde aan dit verhaal – hij slaagde er niet in een positie aan het hof te bekleden, in tegenstelling tot al zijn andere klasgenoten. In plaats daarvan volgde Shengxiang zijn grootvader op als boer, met zijn eigen land en vee.

Shengxiang hield van al wat moeder aarde geschapen had en kende als geen ander de kneepjes van de boerenstiel. Elke dag wanneer hij klaar was met het omploegen van de akkers, hield hij zich in zijn vrije tijd bezig met studeren. Je zou kunnen zeggen dat hij het beschouwde als een andere vorm van telen. Studeren was voor hem niet de cultivatie van land, maar van de menselijke geest en ziel.

Door het lezen van oude boeken slaagde hij erin de verborgen intriges van de Chinese staatsbureaucratie te ontrafelen. Daardoor groeide er diep van binnen bij hem een enorme afkeer voor alles

wat te maken had met politiek. De gedichtenbundel van dichter en politicus Tao Yuanming ging al snel deel uitmaken van Shengxiangs persoonlijke canon. De bundel vergezelde hem elke avond op zijn tocht richting dromenland.

Als je in de tijd zou willen terugkeren om alle voorouders van Qian Shengxiang te ontmoeten, dan wordt dat een lange reis. Een portret in de trappenhal van het ouderlijk huis is dat van de oude Qian Liu. Bij hem begon de bloedlijn van de familie Qian.

Tijdens de periode van de Vijf Dynastieën en de Tien Koninkrijken (900-960 n.C.) zette Qian Liu een ongelooflijke prestatie neer in Lin'an: hij stichtte er de staat Wu Yue in Zuid-China. Daarvoor, tijdens de late Tang-dynastie, had Qian Liu gevochten tegen Dong Chang om de rebellen tegen te houden en zijn thuis te beschermen. Zijn onvermoeibare strijd lust maakte van hem een beroemde krijger, waardoor hij militair gouverneur werd van Zhenhai. Toen Dong Chang zich opnieuw tegen de Tang-keizer keerde, werd Qian Liu nogmaals opgeroepen om tegen hem te vechten. Dankzij die overwinning ontving hij ook het militaire gouverneurschap van Zhejiang.

Qian Liu slaagde erin de dertien omliggende gebieden van de twee oostelijke provincies te veroveren. Die vormden destijds het centrum van Hangzhou. Hij kreeg verschillende bijnamen: koning Yue, koning Wu of koning Wu Yue. Toen hij na 41 jaar heerschappij stierf, kreeg hij de titel 'Plechtige Krijgskoning'. Hij werd begraven in een eregraf tussen alle andere koningen en kreeg een eigen tempel op de Qian-heuvel.

Het was bij deze imposante man dat de stamboom van de familie Qian begon, om uiteindelijk uit te komen bij de ijverige student Qian Shengxiang.

De volledige stamboom sierde de voorouderlijke hal van het huis van de familie Qian. Volgens de Chinese traditie is het vaak zo dat vooraanstaande voorouders geëerd worden met een voorouderlijke hal of 'afstammingsstempel'. Het was dan steeds aan de volgende generatie om in het oog te houden of hij wel volledig was. De familie

van Qian Shengxiang was bescheiden en sprak nooit met anderen over de glorie van hun grote voorvader omdat ze te allen prijze wilden vermijden bij anderen afgunst of jaloezie op te wekken.

Het lot was Qian Shengxiang goed gezind. Op een schitterende lentedag mocht hij dan eindelijk vuurwerk afsteken toen de eerste steen voor de renovatie van de Wang Po-brug was gelegd. In het dorp bestond de gewoonte dat de naam van de weldoener verbonden moest worden aan zijn goede daad. Daardoor zou Shengxiangs roem wijd verspreid worden. Sommigen stelden zelfs voor de Wang Po-brug om te dopen tot de Shengxiang-brug. Maar hij ging daar niet mee akkoord. Het idee om zijn eigen naam in de boog van de brug te graveren, beviel hem allesbehalve. Hij zou het een schande vinden voor Wang Po, de heldin die hem zo nauw aan het hart lag.

Qian Shengxiang was in vele opzichten anders dan anderen. Zoals veel rijke mensen dat vaak wel hebben, had hij bijvoorbeeld nooit meer dan één minnares tegelijkertijd. Hij had ook nog nooit een druppel alcohol aangeraakt. Helaas voor hem zorgde deze nobele en eenvoudige levensstijl er niet voor dat hij langer leefde dan anderen. Hij werd maar 43 jaar oud en had nog veel in zijn mars voor de toekomst.

Qian Shengxiang kreeg een eregraf op het kerkhof bij de rest van de overleden familie Qian. Zijn vroege vertrek van het leven was nog maar eens het bewijs dat iemand die steeds goed doet, niet per se een lang en gelukkig leven krijgt.

Qian Xixun was Qian Shengxiangs tweede zoon. Xixun was van alle familieleden veruit de meest intelligente en scherpzinnige. Om nog maar te zwijgen over zijn sociale talenten en de goede karma die hem steeds trof. Eigenlijk leek hij als twee druppels water op zijn vader. Het enige verschil was dat Xixun de culturele ontwikkeling van iemands persoonlijkheid heel belangrijk vond en zijn vader niet.

Xixun en zijn vrouw hadden drie zonen en twee dochters. Het zou eigenlijk niet mogen, maar hij had een duidelijke voorkeur voor één van hen: zijn tweede dochter, Xiuling. Niet alleen was ze humoristisch

van aard, ze had ook een soort magische aura die iedereen kon bekoren. Toen ze nog maar drie jaar oud was, kende ze al gedichten uit het hoofd en schreef ze in een handschrift zo mooi als een lotusbloem. Xixun had de gewoonte om met zijn kleine meisje, wanneer de perzikkbomen in bloei stonden, kriskras langs de verhoogde paden te huppelen. Onderweg bleven ze telkens even stilstaan bij het ruisende water dat onder de Wang Po-brug liep.

Allerlei vragen spookten dan steeds door het hoofd van het kleine meisje. Waarom verliet Wang Po het dorp om ergens anders om geld te bedelen? Waarom hielpen de mensen uit haar eigen dorp haar niet? Deze onzekerheid hield Xiuling zo in haar greep dat ze bijna haar eetlust verloor. Ze stelde zich voor dat Wang Po ergens daarbuiten nog steeds stond te bedelen om hulp.

Telkens als Xixun en Xiuling samen thuiskwamen van hun tocht door het dorp, wees het kleine meisje naar de enorme stapel rijst in de voorraadschuur: 'Waarom hebben we niets daarvan aan Wang Po gegeven?'

Een illusie in de voorouderlijke hal van de familie Qian

Een school voor ieder kind

Waarom gaven ze niets aan Wang Po en andere arme mensen zoals zij? Het blijft tot vandaag een vraag zonder antwoord.

In Chinese dorpen, zowel in het noorden als in het zuiden, is de balans tussen arm en rijk vaak heel onevenwichtig. Voor elke rijke zijn er minstens een paar honderd armen.

Iemand die voortdurend honger lijdt, herken je meteen. Een blauwe schijn valt over het gezicht en de ogen kleuren steeds groener. Vaak is het zo dat de arme mensen werken voor de rijke mensen. Anders gezegd, de gegoede man eet zich vol ten koste van de arme man.

Pas vele decennia later zou dit fenomeen beschreven worden als uitbuiting of slavernij. Maar de band tussen een rijke man en zijn dienaars was in werkelijkheid vaak niet zo zwart-wit, vooral niet in de regio Zhejing. Sinds de Zuidelijke Song-dynastie (1127-1279) tot vandaag is daar een huursysteem van kracht dat – zo zou je kunnen stellen – niet altijd even nauwgezet opgevolgd wordt. De basis van het systeem luidt dat de huurder het recht heeft om het land van de landheer te bewerken zolang deze de afgesproken geldsom betaalt.

Maar in werkelijkheid kan de landheer hem eigenlijk niets meer maken eens de huurder zich gevestigd heeft op het land. Zelfs als de huurder niet betaalt, is hij moeilijk te verdrijven, want binnen de sociale structuur van het dorp bestaan er allerlei wetten die de macht van de landheer belemmeren.

In het normale leven is er namelijk amper sprake van een statusverschil, en op feestdagen is het zelfs vaak zo dat de landheer zijn goed

hart toont en zijn huurders overlaadt met allerlei cadeaus. Als je dan toch een verschil zou moeten aanduiden, is het de geletterdheid die hem onderscheidt van zijn huurders. Maar al bij al is het leven van de rijke man helemaal niet zo luxueus als je zou denken en het leven van de arme man ook niet zonder comfort en waardigheid.

Vergeleken met zijn vader Qian Shengxiang, die geroemd werd voor de restauratie van de Wang Po-brug, leek het leven van Qian Xixun niet echt vermeldenswaard. Hij nestelde zich elke dag urenlang in de zetel met een boek, bijna alsof hij een onstillbare honger had naar kennis. In een dorp vol boeren viel hij daarom extra op. Hij ging ook vaak naar de stad om deel te nemen aan activiteiten die zijn mededorpelingen niet goed konden vatten. Hij raakte er bevriend met gelijkgezinden die ook op zoek waren naar meer kennis. Door zijn gesprekken met hen verruimde hij zijn geest.

Xixun probeerde al zijn nieuwe kennis mee te nemen naar het dorp. Hij vertelde bijvoorbeeld graag – in geuren en kleuren – aan zijn mededorpelingen het verhaal van de Beweging van de Vierde Mei.

Rond 1919, tegen de achtergrond van het nationalistische tijdperk in China, reisde Qian Xixuns magere gestalte vaak tussen dorp en stad. Hij wandelde op de dijken of tussen velden, steeds onder een stralende zon. Soms maakte hij de tocht met een speedboot. Vooral in de herfst genoot hij ervan om op het dek te staan en te kijken naar de sobere kustlijn die uit het zicht verdween. Hij laadde de achterkant van de boot altijd vol met stapels boeken. Iedereen stelde zich steeds vol verwondering de vraag: hoe kon het toch dat Xixun zo in de ban was van boeken? Dat had hij toch allesbehalve meegekregen van thuis?

Qian Xixun was ook lid van een vereniging. Meer bepaald was hij de voorzitter van de plaatselijke Club van de Passie voor Taal. Zoals de naam al doet vermoeden, was het een organisatie die in het teken stond van taal en taalliefhebbers. De club had maar één doel: geen enkel velletje beschreven papier en geen enkel stuk schrijfgerei mocht worden weggegooid. Of het nu ging om een oude krant of zelfs maar

een klein boodschappenlijstje, het moest en zou door de vereniging op de juiste manier bewaard en behandeld worden. Binnen de club was er zelfs iemand die de taak had om van deur tot deur te gaan om papier te verzamelen, dat dan opgestuurd werd naar de plaatselijke tempel. Zo wist de Club van de Passie voor Taal met zekerheid dat het papier goed bewaard werd.

Zelfs analfabeten, mensen die niet kunnen lezen of schrijven, konden lid worden van de club. De enige voorwaarde was dat je een passie had voor taal. Leven voor en door taal had dan ook een invloed op alles wat de groepsleden zeiden, dachten en ondernamen.

Toen Qian Xixun bijna op middelbare leeftijd was, kwam hij met het impulsieve idee om een school op te richten in het dorp. Die zou volledig gratis zijn, want Qian Xixun wou dat ieder kind, arm of rijk, de kans zou krijgen om naar zijn school te gaan. Studeren was volgens hem een basisrecht.

Tijdens de uitwerking van zijn plan stootte hij onverwachts op een hindernis. Andere dorpingen zagen onderwijs als een overbodige luxe en wilden dan ook koste wat kost vermijden dat er een school in hun dorp zou komen. Hoewel de familie Qian al generaties lang gewaardeerd werd om hun goede daden, keerden sommige dorpingen zich nu toch volledig tegen Xixuns idee. Ze waren ertegen omdat alleen al de gedachte aan studeren hen een gevoel van angst bezorgde. Anderen – en dat was misschien wel de grootste groep – dachten dat studeren het werk op het veld alleen maar zou bemoeilijken.

Een opmerkelijke gebeurtenis vond plaats op de dag dat Qian Xixun een bezoek bracht aan een van de oudste boeren uit zijn familie. Hij vroeg diens elfjarige kleinzoon waarom hij niet studeerde. De oude boer antwoordde in zijn kleinzoons plaats: 'Hij is al elf jaar. Hij kan zich niet langer blijven voeden gratis en voor niets. Het is tijd dat hij op het veld gaat werken en leert omgaan met het vee.' Qian Xixun had het moeilijk om te aanhoren wat de oude man zei en verloor al snel zijn